

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

0666

Vragen van het lid **Van Haga** (Groep Van Haga) aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over *de herkomst van het Blauwtongvirus in Nederland* (ingezonden 22 november 2023).

Antwoord van Minister **Adema** (Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit) (ontvangen 20 december 2023).

Vraag 1

Bent u bekend met de recente perspublicatie «Adema: schade blauwtong te klein voor compensatie»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Deelt u de mening dat uw uitingen in de perspublicatie onhoudbaar en meedogenloos zijn in het licht van de ongeveer 30.000 schapenlevens die blijkens het BVNL-onderzoeksrapport reeds verloren zijn gegaan door de uitbraak van blauwtongvirus serotype-3 in Nederland? Zo ja, waarom wel of zo nee, waarom niet?

Antwoord 2

Zoals het is verwoord komt de tekst koel en afstandelijk over. De context waarin ik deze uitspraak heb gedaan is in het artikel mijns inziens onvoldoende meegenomen. Ik heb in het interview het volgende gezegd. Blauwtong is nog steeds aanwezig in Nederland. De virusdruk gaat naar beneden, maar het blijft nog steeds een groot verlies voor de houders. Op dit moment is ten aanzien van de totale schapenpopulatie 5% doodgegaan door blauwtong. Ik heb daarbij inderdaad gezegd dat dit nog relatief beperkt. Wat ik daarmee wilde zeggen is dat die 5% op dit moment nog van een dusdanig niveau is dat dit verlies, hoe ernstig ook, het voortbestaan van de schapensector niet op het spel zet. Dat kan echter volgend jaar anders zijn. Daarbij heb ik ook gezegd dat die 5% gaat over de hele sector; voor individuele houders is het verlies soms wel 40% geweest, wat voor die houders heel ernstig is. Dat realiseer ik mij terdege, en daarom blijf ik met de schapensec-

¹ RTL Nieuws, 20 november 2023, «Adema: schade blauwtong te klein voor compensatie» (Adema: schade blauwtong te klein voor compensatie | RTL Nieuws).

tor in gesprek, mede omdat de sector wil kijken hoe ze in het kader van solidariteit met elkaar kunnen komen tot een oplossing. Het beste perspectief voor de sector is een vaccin, dus daar zet ik nu vol op in.

Vraag 3

Herinnert u zich uw antwoorden op de schriftelijke vragen van het lid Van Haga over de verdenking dat de treinen met Romeins huisafval mogelijk de bron zijn van het blauwtongvirus serotype 3?²

Antwoord 3

Ja.

Vraag 4

Heeft u kennisgenomen van het bij de onderhavige Kamervragen gevoegd onderzoeksrapport met als titel «Blauwtong uitbraak in Nederland 2023»? Is er aanleiding voor onafhankelijk onderzoek? Of voor een eerste oriëntatie?

Antwoord 4

Ja, ik heb kennis genomen van het rapport. Er wordt geadviseerd verder onderzoek te doen naar de herkomst van het virus.

Zoals bij elke ernstige dierziekte-uitbraak in Nederland wordt onderzoek gedaan naar de bron van de ziektekiem, de herkomst ervan en mogelijke route van introductie op de besmette locatie. Dat onderzoek wordt uitgevoerd door de NVWA, in samenwerking met Wageningen Bioveterinary Research (WBVR), die immers de informatie over de karakteristieken van de ziektekiemen heeft.

Zoals eerder aangegeven is de BTV3 variant die in Italië voorkomt een andere variant dan die nu in Nederland circuleert. In andere EU lidstaten kwam, voor de eerste uitbraak in Nederland, dit serotype evenmin voor. Uit andere landen in de wereld is geen informatie bekend over het voorkomen van deze variant van het serotype. Dat betekent dat de kans dat er ooit een bron wordt gevonden, die gelinkt kan worden met het type dat nu in Nederland tot zoveel uitbraken heeft geleid, erg klein is.

In de brief aan de Tweede Kamer van 16 november 2023 (Kamerstuk 30 669, nr. 24) ben ik ingegaan op het verzoek van lid Van Haga waarin onder andere wordt verzocht onderzoek te laten uitvoeren naar de herkomst van de blauwtongvarianten (Kamerstuk 35 334, nr. 270). In die brief heb ik aangegeven dat ik invulling wil geven aan de ingediende motie. Daarom heb ik een aantal experts op het gebied van entomologie en epidemiologie gevraagd om een inschatting te maken van de kans van introductie van en een besmetting met BTV-serotypen in Nederland en Noordwest Europa. Ik zal nog bekijken of nader onderzoek daarnaar zinvol is en zo ja op welke wijze dit kan worden vormgegeven. Het verslag van deze discussie is bijgevoegd.

Vraag 5

Vindt u ook dat het ter gelegenheid van de eerdere schriftelijke vragen genoemd onderzoeksrapport van de Wageningen University & Research (WUR) «Emergence of bluetongue virus serotype 3 in the Netherlands in September 2023», waaraan uw antwoorden op de eerdere Kamervragen in overwegende mate lijken te zijn ontleend, op heden niet is peer reviewed, zodat het gelet op de aard en ernst van de betrokken materie onverantwoord is om daaraan stellige conclusies te ontleen? Zo ja, waarom wel of zo nee, waarom niet?

Antwoord 5

Er is door WBVR, het nationaal referentielaboratorium voor BT, een artikel over BTV3 geschreven dat in september 2023 op de site van bioRxiv is gepubliceerd. Zoals vermeld op de website is dit artikel niet beoordeeld door andere wetenschappers, niet voorgelegd voor peer-review, zoals meestal wordt gedaan bij wetenschappelijke publicaties. Dat laat onverlet dat het artikel wetenschappelijk solide is en dat het onderzoek waarop het artikel is gebaseerd volgens de hoge standaarden, die WBVR en zijn medewerkers hanteren, is uitgevoerd. Ik twijfel daarom niet aan de kwaliteit ervan en de conclusies van deze publicatie. Ik onderschrijf de stelling niet dat het

² Aanhangsel van de Handelingen II, vergaderjaar 2023–2024, nr. 409.

onverantwoord is om daaraan stellige conclusies te ontleen. WBVR is een gerenommeerd instituut, de onderzoekers (en het ondersteunend personeel) zijn hoog-gekwalificeerd en internationaal erkend als experts. Daarnaast wordt WBVR geregeld door een externe auditcommissie gecontroleerd en beoordeeld op wetenschappelijke kwaliteit en is er een onafhankelijke Adviescommissie Wettelijke onderzoekstaken die tweemaal per jaar de publicaties en werkplannen van WBVR op hoofdlijnen kan beoordelen.

Vraag 6

Vindt u ook dat, gelet op het overwegene in het BVNL-onderzoeksrapport, aan de hand van de in het WUR-onderzoeksrapport aangehaalde genetische informatie niet de stellige conclusie gerechtvaardigd is dat de afvalbalen uit Italië niet de bron kunnen zijn van de uitbraak van blauwtongvirus serotype-3 in Nederland, omdat een vergelijking is gemaakt met oude genomen waarvan de geografische oorsprong lastig is vast te stellen, terwijl een recent genoom afkomstig uit Rome (Italië) ten onrechte niet in het WUR-onderzoeksrapport is meegenomen en zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 6

Nee. WBVR is alleen op de hoogte van serotypen en varianten die openbaar zijn gemaakt. WBVR heeft onder deze bekende serotypen geen BTV3-varianten gevonden die een grote mate van gelijkenis vertonen met de variant die nu in Nederland circuleert. De vergelijking van het Nederlandse BTV3-isolaat is gemaakt met sequenties (genetische samenstelling) die bekend zijn in de internationale NCBI database (National Center for Biotechnology Information³). WBVR heeft van het Italiaanse zusterinstituut (Istituto Zooprofilattico Sperimentale; IZS Teramo), nog informeel, sequenties gekregen van recente BTV3-isolaten uit 2022 die gevonden zijn op Sardinië. Deze leken op de isolaten van 2016 en 2021 van Tunesië en die van 2018 op Sardinië, die wel in de NCBI database stonden en ook meegenomen in de analyse. Deze gegevens zijn nog niet gepubliceerd in het publieke domein. Ik onderschrijf de stelling dat een recent isolaat (genoom) niet is meegenomen in de analyse daarom niet.

Vraag 7

Bent u ermee bekend dat de verplaatsing van (sperma en embryo's van) herkauwers strikt is gereguleerd en voorzien van maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van blauwtongvirus serotype-3, zodat nagenoeg is uitgesloten dat blauwtongvirus serotype-3 in Nederland is geïntroduceerd door de ontvangst of verwerking van (sperma of embryo's van) herkauwers uit Italië?⁴

Antwoord 7

Ja. Ik wil daarbij wel opmerken dat nooit kan worden uitgesloten dat er virus wordt meegebracht met een bepaald transport. Een nulrisico bestaat niet.

Vraag 8

Vindt u ook dat het handelsverkeer tussen Nederland en Italië enerzijds en andere Europese landen en Italië anderzijds (op grote schaal) slechts in zoverre verschillend is dat in Nederland afval wordt ontvangen en verwerkt dat afkomstig is uit Italië, terwijl (i) de afvalbalen uit Italië voor een groot deel bestaan uit organisch materiaal (nat en groen), (ii) knutten die reeds zijn besmet met blauwtongvirus serotype-3 dat virus kunnen overdragen op hun eitjes, (iii) een knut zich in ongeveer één maand tijd ontwikkelt van eitje tot larve en volwassene, (iv) de eitjes onder meer worden gelegd in aarde, mest en organisch materiaal, zodat (v) de conclusie is gerechtvaardigd dat de eitjes en larven van besmette knutten, met de afvalbalen uit Italië in Nederland zijn gekomen, waarna (vi) de eitjes en larven zich zullen hebben ontpopt tot knutten die blauwtongvirus serotype-3 (verder) hebben verspreid door

³ The National Center for Biotechnology Information advances science and health by providing access to biomedical and genomic information. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/>

⁴ K. Mintiens e.a., «Possible routes of introduction of bluetongue virus serotype 8 into the epicentre of the 2006 epidemic in north-western Europe», *Prev Vet Med* 2008/87, blz. 131 e.v. en *CE Delft* 2022, blz. 6 e.v.

zelfstandig te vliegen naar andere locaties of zich met de wind te laten meedragen en zo ja, waarom of, zo nee, waarom niet?^{5 6 7 8}

Antwoord 8

Tot de dag van vandaag is er geen verband gevonden tussen BTV3-virussen in Italië en de variant die in Nederland is aangetroffen. Daarnaast is ook nooit aangetoond dat er verticale transmissie, van volwassen knut op eitjes, heeft plaatsgevonden. Dat betekent dat het voor virusoverdracht nodig is dat volwassen vrouwelijke knutten (Culicoides) levend meegekomen zijn met een transport.

Nederland krijgt afval uit Italië en de suggestie is gedaan dat met dit afval met blauwtongvirus besmette knutten in Nederland gebracht zouden zijn. Er zijn veel routes en vervoersbewegingen mogelijk waarmee (besmette) knutten het land in kunnen worden gebracht. Dat geldt niet alleen voor afvaltransporten, maar ook voor bijvoorbeeld vliegtuigen en reizigersvervoer. De kans dat een virus meelift en dat de introductie ervan vervolgens resulteert in een besmetting hangt van vele factoren af, en die verschillen per lidstaat en zelfs per regio. Zo hangt de kans op besmetting onder andere samen met de dichtheid en aantal knutten en het aantal gevoelige gastheren zoals schapen. Een vergelijking tussen lidstaten is daarom erg moeilijk te maken.

In de brief van 16 november (Kamerstuk 35 334, nr.270) heb ik aangegeven dat ik invulling wil geven aan de ingediende motie. Daarom heb ik als eerste stap een aantal experts op het gebied van entomologie en epidemiologie heb gevraagd om een inschatting te maken van de kans op introducties van en besmettingen met BTV-serotypen in Nederland en Noordwest Europa. We zullen beoordelen of verder onderzoek daarnaar meer inzicht biedt, en zo ja op welke wijze dit kan worden vormgegeven, bijvoorbeeld door het plaatsen van knuttenvallen. Het blauwtongvirus wordt niet overgedragen via eitjes en larven, dus import van eitjes, larven of poppen in GFT-afval vormt geen risico voor insleep van blauwtongvirus. Het rapport van de Deskundigengroep Dierziekten stuur ik met deze brief aan de Tweede Kamer.

Vraag 9

Vindt u ook dat het overwegene in het BVNL-onderzoeksrapport, verrijkt door hetgeen u zojuist is voorgehouden in de zevende en achtste vragen, ten minste met zich meebrengt dat allesbehalve kan worden uitgesloten de afvalballen uit Italië de bron kunnen zijn van de uitbraak van blauwtongvirus serotype-3 in Nederland en zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 9

Een bepaalde besmettingsroute kan maar zelden worden uitgesloten. Het is echter niet waarschijnlijk, omdat er weinig verwantschap is tussen de BTV3-varianten in Italië en de huidige in Nederland circulerende BTV3-variant. De kans dat de route wordt opgehelderd is zeer klein.

Vraag 10

Vindt u ook dat het overwegene in het BVNL-onderzoeksrapport, verrijkt door hetgeen u zojuist is voorgehouden in de zevende en achtste vragen, bovendien met zich meebrengt dat aanvullend (wetenschappelijk) onderzoek behoort te worden verricht naar de bron van de uitbraak van blauwtongvirus serotype-3 in Nederland en zo ja, waarom wel of zo nee, waarom niet?

⁵ J. van de Pol & M. Bijleveld, «*Italiaans restafval verbranden in Nederland. Milieukundige analyse*», CE Delft 2022, blz. 6 e.v.

⁶ P.F.M. Verdonchot, «Bloedzuigende insecten. Deel 2. Knutten», Dierplagen Informatie 2012/4, blz. 17 e.v.

⁷ S. Carpenter, P.S. Mellor & S.J. Torr, «Control techniques for Culicoides biting midges and their application in the U.K. and northwestern Palaearctic», Med Vet Entomol 2008/3, blz. 175 e.v.; en M. González e.a., «A survey of Culicoides developmental sites on a farm in northern Spain, with a brief review of immature habitats of European species», Vet Parasitol 2013/191, blz. 81 e.v.

⁸ A. Mignotte e.a., «High dispersal capacity of *Culicoides obsoletus* (Diptera: Ceratopogonidae), vector of bluetongue and Schmallenberg viruses, revealed by landscape genetic analyses», Parasites & Vectors 2021/14, blz. 93.

Antwoord 10

In de brief van 16 november (Kamerstuk 35 334, nr. 270) heb ik aangegeven dat ik invulling wil geven aan de ingediende motie. Daarom heb ik als eerste stap een aantal experts op het gebied van entomologie en epidemiologie heb gevraagd om een inschatting te maken van de kans op introductie van en besmettingen met BTV-serotypen in Nederland en Noordwest Europa. We zullen beoordelen of onderzoek daarnaar meer inzicht kan bieden en zo ja op welke wijze dit kan worden vormgegeven.

Vraag 11

Vindt u ook dat het BVNL-onderzoeksrapport, verrijkt door hetgeen u is zojuist voorgehouden in de zevende en achtste vragen, ten slotte met zich meebrengt dat (i) door de ontvangst van de afvalballen uit Italië sprake is van een situatie die voor anderen gevaarlijk is, zodat (ii) de publiekrechtelijke rechtsperso(o)n(en) Staat der Nederlanden, Provincie Noord-Holland of gemeente Amsterdam is/zijn gehouden om relatief eenvoudige en economisch behapbare veiligheidsmaatregelen te treffen door bijvoorbeeld monsters te (doen) nemen van de afvalballen uit Italië, bij gebreke waarvan (iii) de genoemde publiekrechtelijke rechtsperso(o)n(en) mogelijk onrechtmatig handelt/handelen jegens de betrokken risicogroep(en)? Zo ja, waarom wel of zo nee, waarom niet?⁹

Antwoord 11

Het vervoer gebeurt conform de daarvoor geëigende regelgeving. Er is voor mij geen reden om een standaard controlemaatregel uit te voeren.

Vraag 12

Vindt u ook dat de dichtheid van knuttenpopulaties in natte teeltgebieden zonder doorstromend water (10.000/m²), in vergelijking tot de dichtheid van knuttenpopulaties in regulier slootwater (100/m²), in het licht van het daarmee onlosmakelijk verknoopt gevaar van ziekteverspreiding ten minste met zich meebrengt dat nationale en internationale afspraken om meer natte natuur- en teeltgebieden te creëren moeten worden heroverwogen en zo ja, waarom wel of zo nee, waarom niet?

Antwoord 12

Knutten zijn afhankelijk van geschikte gastheren voor hun bloedmaal. Knutten worden daarom vooral gezien in de omgeving van veehouderijen, dus in gebieden met veel gastheren (zoals schapen en runderen). Knuttensoorten die verspreiding van blauwtong veroorzaken komen in heel Europa voor, maar er zijn ook soorten die bijvoorbeeld alleen in Zuid Europa voorkomen. Ook is het soms zo dat in bepaalde knuttensoorten bepaalde blauwtongvirus serotypen voorkomen. Het Centrum Monitoring Vectors van de NVWA doet momenteel onderzoek naar het voorkomen van knutten, waarbij wordt gekeken welke soorten besmet kunnen worden met het nu circulerende BTV3. Dit onderzoek is net gestart en resultaten zijn er nog niet. Zoals ook in mijn brief van 16 november verwoord kan klimaatverandering in de toekomst mogelijk leiden tot andere patronen, in knuttensoorten en -aantallen, de duur van de periode dat knutten actief zijn gedurende het jaar en mogelijk in de mate waarin ze infectieus zijn. Het is echter niet eenduidig. Ik onderschrijf de stelling dat de afspraken over natte natuur of teeltgebieden in verband met blauwtong moet worden heroverwogen daarom niet. Op basis van de geciteerde bron is er geen aanleiding natuurontwikkeling te heroverwegen. Uit het rapport dat is geschreven binnen het Innovatieprogramma Veen kan niet worden afgeleid dat ziekterisico's of overlast omhoog gaan bij vernattingsprojecten. Daar is niet aan gemeten. De hier in de vraag geciteerde aantallen (10.000 m²) hebben betrekking op monsternames binnen een praktijkproef. Die proef is niet maatgevend voor alle typen vernet gebied. In de monsters zaten veel fn uit de familie van de knutten, waar echter ook veel niet-stekende soorten onder vallen. Het is niet bekend of het ging om stekende soorten, en zo ja of dit dan mogelijk overbrengers van ziektekiemen zijn. Een onlosmakelijk verband is daarom niet aangetoond. De gedeelten uit het rapport die uitspraken doen over ziekterisico's zijn daarmee onvoldoende

⁹ HR 5 november 1965, ECLI:NL:HR:1965:AB7079, NJ 1966/136, m.nt. G.J. Scholten (*Kelderluik*).

onderbouwd. Het CMV voert wel, in aansluiting hierop, onderzoek uit naar knutten.

Vraag 13

Vindt u ook dat uw antwoorden op de eerdere Kamervragen, in het bijzonder de achtste, negende en tiende vragen, gelet op het overwogene in het BVNL-onderzoeksrapport, verrijkt door hetgeen u zojuist is voorgehouden, ontoereikend zijn en heroverweging behoeven? Zo ja, waarom wel of zo nee, waarom niet?

Antwoord 13

Die vraag beantwoord ik ontkennend. Ik vind dat we alles wat redelijk is en in ons vermogen ligt hebben gedaan om de bron en transmissieroute vast te stellen. Er is geen reden te veronderstellen dat wie ook daarin nalatig is geweest. Wel heb ik de Deskundigengroep Dierziekten gevraagd naar de risico's van besmettingen van vectoroverdraagbare ziekten in Nederland en Noordwest Europa. Het verslag heb ik bijgevoegd. De deskundigen stellen dat er nog gekeken kan worden naar vervoersstromen om inzicht te krijgen welke diersoorten en goederen het land binnenkomen via welke knutten kunnen meekomen. Dit geeft mogelijk aanleiding tot het plaatsen van knuttenvallen op specifieke concentratieplaatsen van in- en doorvoer. Het Centrum Monitoring Vectoren van de NVWA doet momenteel onderzoek naar het voorkomen van knutten. Ik zal in overleg met deskundigen kijken op welke wijze, risicogebaseerd, hieraan invulling kan worden gegeven.

Vraag 14

Kunt u uitleggen waarom in de opdracht voor het fylogenetisch onderzoek aan de WUR niet is opgenomen dat men monsters uit Italië en Rome niet heeft onderzocht?

Antwoord 14

Onderzoekers in Italië doen zelf onderzoek naar blauwtongvirussen die daar voorkomen. Italië heeft gegevens van recente virusisolaten die nog niet zijn gepubliceerd met WBVR in vertrouwelijkheid gedeeld. Al deze gegevens zijn meegenomen in het onderzoek van WBVR om de voorloper van BTV3 die nu in Nederland circuleert te achterhalen. Wegens de vertrouwelijkheid van die gegevens zijn deze resultaten niet opgenomen in het betreffende manuscript.